

Verontduidelijking

Stel nu eens dat de heren Kremers en Van Thijn op 19 augustus jl. de Majesteit niet hadden hoeven berichten dat hun pogingen om een nieuw kabinet te vormen waren mislukt, maar dat beide formateurs het staatshoofd hadden kunnen mededelen dat hun inspanningen met succes waren bekroond. Dan zou de kersverse ministersploeg al direct zijn geconfronteerd met de financieel-economische gegevens die afgelopen dinsdag in de Miljoenennota werden onthuld. Een pakket bezuinigingsmaatregelen en als bezuinigingen gepresenteerde lastenverzwaringen, ter grootte van iets meer dan f. 4,5 mrd. Het feitelijke financieringstekort van de collectieve sector (rijk, overige publiekrechtelijke lichamen en de sociale fondsen) daalt van iets meer dan 8% van het nationaal inkomen in 1981 tot iets minder dan 6% het volgend jaar. De belastingdruk daalt van 1981 op 1982 met 0,7 procentpunt van het nationaal inkomen, de druk van de sociale-verzekeringspremies loopt 0,5 procentpunt van het nationaal inkomen op en de opbrengst van de niet-belastingmiddelen stijgt ten opzichte van het nationaal inkomen met 0,4 procentpunt. Per saldo stijgt de collectieve-lastendruk met 0,2 procentpunt van het nationaal inkomen.

De bewindslieden zouden dit plaatje prompt hebben getoetst aan het regeerakkoord, aangezien zo'n document, zeker gedurende de eerste maanden van een regeerperiode, een zekere betekenis niet kan worden ontzegd. De aandacht van met name de sociaal-democratische ministers zou zich vermoedelijk vooral hebben gericht op de vraag of bezuinigingen in de orde van f. 4,5 mrd. echt onvermijdelijk zijn. Het regeerakkoord zegt dat het feitelijke financieringstekort van 1981 op 1982 met ten minste 1% van het nationaal inkomen moet dalen; het daalt met iets meer dan 2% van het nationaal inkomen. Het regeerakkoord vraagt verder om een stabilisering van de collectieve-lastendruk, waarbij echter de binnenlandse aardgaswinst bij de niet-belastingmiddelen als drukstijging wordt toegelaten (de overige aardgaswinst vloeit in de vorm van vennootschapsbelasting naar de schatkist). De drukstijging van de niet-belastingmiddelen

van 1981 op 1982 (met 0,4% van het nationaal inkomen) is voor 0,45% van het nationaal inkomen een gevolg van de hogere binnenlandse aardgaswinst. In termen van het regeerakkoord daalt de collectieve-lastendruk volgend jaar dus met 0,25% van het nationaal inkomen.

Vergelijking van de cijfers uit de net verschenen Miljoenennota met de tekst van het regeerakkoord van het nieuwe kabinet maakt een ruimteberekening mogelijk die aangeeft hoeveel nieuw beleid mogelijk is, resp. hoeveel minder bezuinigingen noodzakelijk zijn. Deze ruimte bestaat uit een geringere vermindering van het financieringstekort (1% van het nationaal inkomen) en het achterwege laten van de collectieve-lastendrukverlaging (0,25% van het nationaal inkomen), samen ruim f. 4 mrd. Een groot deel van de aldus berekende ruimte is nodig voor de bekostiging van nieuwe beleidsvoornemens, voor de financiering van werkgelegenheidsprogramma's en herindustrialisatie. Toch zou op zich zelf f. 0,5 à f. 1 mrd. kunnen worden aangewend voor verlichting van de ergste bezuinigingspijn. De kiezers mochten eens gaan denken dat het al lood om oud ijzer is, daar in Den Haag.

In het licht van de voorgaande ruimteberekening wekt het op zijn minst enige bevreemding, dat de heer Van Agt de formatie ruim twee weken ophield door vast te houden aan de eis dat bezuinigingsafspraken zouden worden gemaakt voor een bedrag van f. 4,5 mrd. Was dat pure onwil? Het heeft er veel van weg, maar dit is niet de enig mogelijke verklaring. Er is een andere verklaring denkbaar. De verkleining van het financieringstekort met 2% van het nationaal inkomen vindt voor 1% zijn oorzaak bij de sociale fondsen (het inkomestekort van 0,3% van het nationaal inkomen in 1981 slaat volgend jaar om in een overschot van 0,7% van het nationaal inkomen). Sommige topcoureurs in de „blauwe trein” van de financieel-eco-

nomische beleidsvorming zijn — naar verluidt — de opvatting toegedaan dat de sociale fondsen buiten beschouwing moeten blijven bij de toetsing van de ontwikkeling van het feitelijke financieringstekort van de collectieve sector aan het regeerakkoord.

Als de sociale fondsen buiten beschouwing blijven betekent dit dat de ruimte voor ander beleid met 1% van het nationaal inkomen inkrimpt. Dan smelt de hiervoor berekende ruimte van ruim f. 4 mrd. weg als sneeuw voor de zon. Deze visie stoelt wel op een heel bijzondere interpretatie van het begrip collectieve sector en botst frontaal met de in achtereenvolgende Miljoenennota's gegeven definitie van de collectieve sector (deze omvat mede de sociale fondsen). Er kan van worden uitgegaan dat ook in het regeerakkoord wordt bedoeld op de collectieve sector in de gebruikelijke zin van het woord. Maar Van Agt, die als wielrenner in de economische Tour de Force een eenvoudige knechtenrol vervult, lijkt eind augustus plotseling als waterdrager voor genoemde topcoureurs te zijn gaan rijden. Dat de wazige tekst van het regeerakkoord voor velerlei uitleg vatbaar is, lijkt inmiddels gemeengoed. Maar dat ook duidelijke teksten als die over de toelaatbare omvang van het financieringstekort voorwerp van ongebreidelde interpretatie en verontduidelijking worden, is het zoveelste teken (aan de wand) hoezeer het nieuwe kabinet van start gaat in een sfeer van onderling wantrouwen.

Er zal waarschijnlijk nog vele malen merkwaaardige tekstinterpretatie en verontduidelijking worden gepleegd. Koren op de molen van gelovige juristen als Van Agt en bezielde socialisten met een verleden in de Gereformeerde Jongelingsvereniging zoals Den Uyl. Het blijft afwachten of die agnostische doctor in de fysica een bemiddelende rol kan spelen en zo ja, hoe lang hij dat volhoudt.